

Nuorten asema palvelujärjestelmässä

Verkosto voimavarana – monialaisuus mahdollisuutena –seminaari

Rovaniemi

VTT, dos. Sanna Aaltonen

Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto

Twitter @saaltone

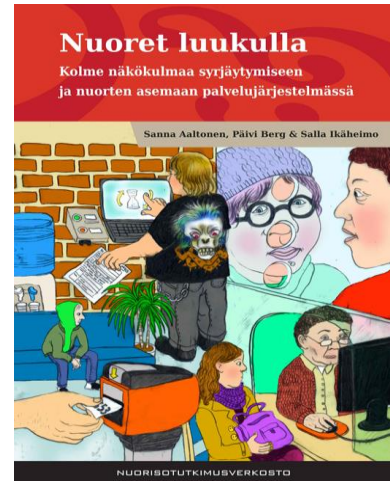

Nuorisotutkimuksen näkökulma syrjäytymiseen ja palveluihin

- Kriittisyys yleistävää ja leimaavaa syrjäytymiskeskustelua kohtaan
 - Nuorten tilanteet muuttuvia
 - Syrjäytymisessä ei kyse vain yksilötason resursseista ja valinnoista, vaan myös rakenteista
- Nuorten näkökulman esiintuominen
 - Elämäntilanne, sukupuolen, etnisyyden, yhteiskuntaluokan merkitykset
- Vähän tutkimusta nuorista peruspalveluissa
 - Kritiikki: pirstaleiset palvelut (Määttä & Keskitalo 2014), "velvoittavuusviidakko" (Palola et. al 2012)
 - Tärkeää tutkia miten hyvinvointipalvelut pitävät nuoria osallisina yhteiskunnassa, miten tarjoavat mielekkäitä reittejä valtavirtaan, ottavat huomioon nuorten kokemuksellisen asiantuntemuksen?

Nuoret luukulla

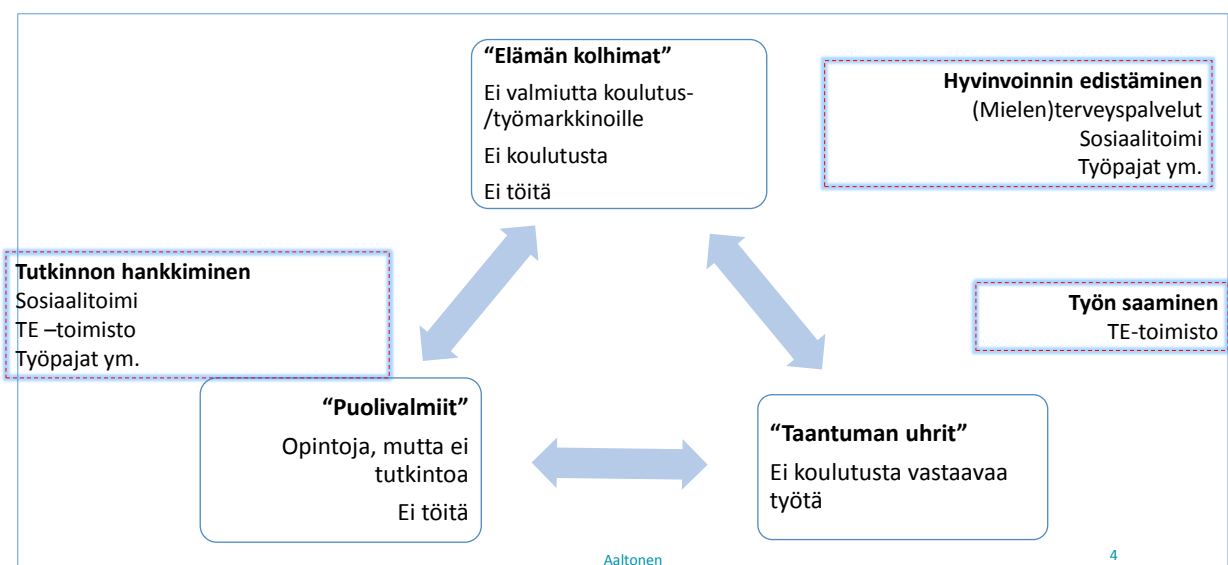
- Nuorisotutkimusseuran ja THL:n konsortiohanke (2014)
 - OKM:n rahoittama
 - THL: Salla Ikäheimo
 - NTS: Sanna Aaltonen & Päivi Berg
- Miten palvelujärjestelmä ja siinä asioivat 18–29 -vuotiaat nuoret kohtaavat toisensa?
- Haastattelut Espoossa ja Kouvolassa luukun kummallakin puolella
 - 10 työntekijää - TE-toimistot, työvoiman palvelukeskukset, aikuissosiaalityö, etsivä nuorisotyö (Kouvola), Vamos (Espoo) sekä nuorten tieto- ja neuvontapiste (Espoo)
 - 19 nuorta, 18–29 -vuotiaita (10 naista, 9 miestä)

18.2.2016

Aaltonen

Nuorten ja palvelujen moninaisuus

Aaltonen

4

”Taantuman uhrit” ja palvelujärjestelmät rajat

- Koulutetun nuoren toive päästä töihin, turhautuminen työnsaannin vaikeuteen ja kurssilta toiselle siirtymiseen
- *Opiskelemaan pääsee ihan minkä ikäisenä vaan, mut nyt, ei kiitos. **Nyt ois aika päästä jo töihin**, ikä alkaa kuitenkin olla jo koht [yli 20], niin mä en oo saavuttanut mitään sellaista. Mä oon vaan sellaisessa pienessä nousussa, mut ei pääse siihen mitä haluis tehdä, kyl se työ nyt maistuis paremmalta kuin se opiskelu. (Nuori)*
- ***Mulle käy melkein ihan mikä vaan**, voin olla jossain kaupassa töissä, voin olla autokorjaamossa töissä, mutta en halua kyllä tehdä rakennushommia, se on ihan, tai se on sellainen viimeinen työ. Viimeinen vaihtoehto sit siellä, mut oon aika kaikkiruokainen ja näin. (Nuori)*

”Taantuman uhrit” ja välityömarkkinoiden ansa

- Tarvetta oikeille töille
- *Se on aivan järjetöntä, niitä [työharjoitteluja] kun on riittävästi CV:ssä, niin työnantaja katsoo että no ei, ei se varmaan nytkään pääse eteenpäin. Se on meidän iso ongelma täs, sinänsä erittäin tuetus järjestelmässä, rahoitetussa järjestelmässä on välityömarkkinat edes olemassa, mut et jengi jää siihen pyörii, eikä se oo yhteiskunnalle sen halvempaa, no ehkä vähän. (Työntekijä)*

“Puolivalmiit” – kouluttautumisen paine ja omien voimavarojen riittävyys

- Tarvetta sekä kannustukselle että realistiselle tilannearviolle
- *Mä oon oikeesti jo lopettanu niin monta kouluu, kun mulla on niin vaikee olla koulus, ni sit kun ne jankuttaa että pitää hakee yhteishaussa ja pitää mennä sinne pääsykokeisiin jos tulee kutsu ja vähän ahistaa, et mitä mä teen. Nytki mulle tuli eile ilmotus et mä pääsin kouluun, [mulla on] oikeesti pää sen takii ihan sekasin et, et mitä mä oikeesti teen, et meenks mä sinne vai. (Nuori)*
- Työntekijä: opiskelujen kesken jättäminen olisi huono juttu itsetunnon kannalta, autolla kulkien matka olisi liian pitkä, eikä nuorella ole varaa autoon, muutto olisi vaikeaa: (terapeutti on täällä, vanhemmat ja poikaystävä sekä pari kaveria)
- *”En mäkään muuttaisi”.*

Aaltonen

7

“Puolivalmiit” ja vaikeat valinnat

- Tarvetta omien toiveiden sanoittamiselle, vaihtoehdoille
- *[Työntekijä] jelppii siinä työnhaussa tai koulupaikoissa, tietää vähän kuitenkin että mitä mä haluan, kun mä en oo itekään ihan varma. Mut semmonen päällimmäisenä, et kyllä noissa yleensä on saanu kuitenkin esille sen, että tuolla uravalmennuksessakin tosiaan tehtiin se kartoitus ja sielt tuli hyvin esiin se mitä mä haluisin. (Nuori)*
- *Mä menin sinne [psykiatriisiin palveluihin], me istuttiin hiljaa, tuijotettiin toisiamme ja vähän ajan päästä se kysy että ”niin, et minkälaista palveluu sä haluaisit meiltä”, sit mä olin vaan että, eiks teidän pitäisi tarjota, koska eihän asiakas voi tietää mitä teillä on tarjota. (Nuori)*

Aaltonen

8

“Puolivalmiit” ja pettymykset palveluihin

- Lannistavat kokemukset työkokeiluista, mutta pyrkimys eteenpäin
- Tarve nuorten kuulemiselle, joustaville palveluille ja tuelle
- *Mä olin [työpajalla], [se oli] kuntouttava toimintakeskus käytännössä, niin se oli semmonen mitä työkkäarin kautta mainostettiin erittäin hyvänä kuntouttavana paikkana. Se oli käytännössä kellokorttityötä, että jos tuli 2 minuuttia myöhässä, niin se oli myöhästymisen ja sieltä mä puolentoista kuukauden aikana myöhästyin sen nelisen kertaa ja yhteensä vajaa puol tuntia, niin mä sain potkut. Että yleensä ottaen **jos työkkäarin kautta tulee jotain esitteitä tai tarjouksia, niin mä en osaa luottaa siihen**, koska niillä on niin hyvät mainospuheet verrattuna siihen, mitä toiminta oikeesti on. (Nuori)*

Aaltonen

9

“Elämän kolhimat” ja asiakkaana olemisen taito

- Palvelujen jäykkyys ja sattumanvaraisuus
- Tarve helpommalle ja avoimemmalle palvelujärjestelmälle
- *Mulla loppu, olisko ollu sairaspäiväraha ja se muuttu kuntoutustueks mut mä en ollu ehtiny hakee sitä kuntoutustukee enkä tajunnu että siinä menee nii monta kuukautta sen käsittelyssä niin mä olin **täysin ilman rahaa** ja soitin sosiaalityökeskukseen että et kai mä voin jotain vähän voin saada ja ne sanoi ei, kun se takautu [...] seki oli vähän kasvattava tilanne. (Nuori)*
- *Nimenomaan toi nykyinen sosiaalityöntekijä, et mä olin asunnoton, ja en vaan saanu mistään kämppää niin sit **se otti puhelimen käteen ja rupes soittamaan** ni se sai mulle järjestetty ton asunnon. (Nuori)*

Aaltonen

10

“Elämän kolhimat” ja mielenterveyspalvelujen riittävyys

- Eteenpäin elämässä pääsemisen ehtona terveyden ja mielenterveyden kuntoon saaminen
- Tarvetta pitkien ja moninaisten asiakkuuksien koordinoinnille, sujuvalle tiedonkululle, mielenterveyspalvelujen kynnyksen madaltamiselle
- *En mä varsinaisesti ehkä muuta koe kaipaavani, koska sit jos mä [terapiasuhteen] saisin, niin **sit mulla ois jotain mahdollisuuksia** siihen, et sit mä voisin tehdä vaikka työtä tai käydä koulussa niin, se on se tavoite. (Nuori)*

Aaltonen

11

“Elämän kolhimat” ja monet luukut

- Erilaiset näkemykset yhden luukun periaatteesta
- Tarve yhdelle luukulle vai arkea jäsentäville eri luukuille?
- *Ku itekkii yhes vaihees ni, missäs kaikkial mun piti ravata viikottain melkein, no terapeutil ja sit ravitsemusterapeutil ja se on niinku ihan toises paikkaa, ja sit siel sossus, sit oli vielä jotain, **oli se aika rasittavaa**. (Nuori)*
- ***Maanantaina** mä tuun tänne [etsivän työn työntekijän] kaa hoitaa jotain asioita, **tiistaina** niil on se ryhmä, **keskiviikkona** mä meen työkkäriin, **torstaina** mä meen soskuun, **perjantaina** mä meen Kelaan. (Nuori)*

Aaltonen

12

Tarve alku-/kevytasiakkuudelle

- Alkupalvelu, henkilökohtainen neuvonta, lomakkeiden täyttämisaapu ilman ajanvarausta
- *Sitten kun ne asiat on siinä päällä ja mä haluan tulla selvittää, niin ei se hirveesti lohduta, et sä saat kahen viikon tai kolmen viikon päähän ajan. [...] Et kyllä on aina niit ihmisii jotka **haluu tulla hoitamaan henkilökohtasesti ne asiat** ja must siihen pitä's olla oikeesti mahollisuus ihmisillä. (Työntekijä)*

Aaltonen

13

Yksi viranomaisen verkoston rakentajana

- “Luottohenkilön” tavoitettavuus, tietojen vaihtaminen
- *Jos sä oot mejän asiakas, psykpolin asiakas, TYP:n asiakas ja Vamoksen asiakas, niin se on **aikamoinen sekasoppa**. Ei näist itekään välttämättä tiiä, missä kaikkial ne on asiakkuudes, saati sit kuka niiden työntekijä missäkin on. (Työntekijä)*
- *En tiiä, et liikkuuks se tieto vaan sitten niitten [organisaatioiden] sisällä, koska oon kuitenkin muun muassa neljässä eri rakennuksessa käyny eri ihmisille puhumassa, niin ja joo vielä erikseen noi koulukuraattorit ja muutki kyl, mut että kuitenkin tuntuu, et **aina alotetaan no ihan samoista perusteista**. (Nuori)*

Aaltonen

14

Verkostoon muitakin kuin viranomaisia

- Vanhemmat, sisarukset, muut läheiset
- Työllistettäviä, järjestelmän tuntevia nuoria
”kokemusasiantuntijoita” viranomaisten työpäreiksi, tukemaan toimiston ulkopuolista toimijuutta
- *Vaikka tässä onkin tässä tätä verkostoo, niin silti tuntuu, et kuka tästä tän kans nyt lähtee. Vähän tulee semmonen, et pitäs olla niitä äitejä ja isiä [...] semmosia tukihenkilöitä, on ne sitten asumisen tukeen tai mihin tahansa, ihan niihin semmosein arjen asioihin, että ne ei välttämättä oo kaikilla ihan kuosissa. Sitten kun niitä kasaantuu, niin tietysti nää työvoima-asiat on kaikkein viimesimpänä siellä sen nuoren mielessä. (Työntekijä)*

Aaltonen

15

Verkoston osapuolille yhteiset tavoitteet

- Ohjaus vuorovaikutuksellisenä ja tavoitteellisena toimintana
- Nuoren ”tarvehierarkian” huomioonottaminen
- Tulostavoitteiden ja mittareiden ohjaava vaikutus
- *Kun ne ei oo mitään postipaketteja, että vaikka me rakennettais minkälaiset systeemit jos nimenomaan me ei sit kuulla, **mitä ne nuoret oikeesti haluaa**, niin tavallaan mitä se hyödyttää rakentaa näitä rakenteita. (Työntekijä)*
- *Jos tekis tätä työtä niin ku haluais tehdä, niin kyl tää haasteellista on, kylhän tää valitettavan paljon menee niihin toimiin, mitä **voidaan mitata** niin sanotusti. (Työntekijä)*

Aaltonen

16

Verkostoyhteistyön haasteena umpikujien, silmukoiden, piiloresurssien avaaminen

- *Nuorisopsykiatria ohjaa meille henkilöitä, joita he eivät voi pitää siellä, koska mihin he sitten ohjaisivat, **ei ole mitään paikkaa** (nauraa). Onhan tässä nyt joku ongelma. (Työntekijä)*
- *Mäkin löysin sen hoitotuen niinku ihan kun vaan odotin Kelaan, niin otin vaan jonku esitteen ja katoin et jaha, et **mitä ihmettä, et siinä luki et on sellainkin mahdollisuus** ja se oli viel ihme, et mä täytin sen. (Nuori)*

Aaltonen

17

Tarvetta verkostoille, joissa yhdistyminen toimistotyyppinen ja nuoren luo liikkuva ohjaustyö

- *Tokihan tässä tiedostaa senkin, että kun tässähän voi vaikka miltä asiat näyttää nuoren kanssa, mut kun se **lähtee tosta ovest ulos jos siel ei mikään kann**, ni tietenkin se on sillä tavalla haastavaa tämmönen toimistotyyppinen ohjaustyö. (Työntekijä)*
- *Ainakin ne kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat nuoret, jotka on semmosia, et ne tuskin edes kotoa poistuvat tai hyvin vähän poistuvat sieltä, vaikka me ajateltais, et tarkoitus [matalan kynnyksen työpajoilla] on saavuttaa näitä kaikkein haasteellisimmassa asemassa olevia, niin en ole siitä ihan varma. [...] Et ehkä sit jos etsivän työn kautta jotenkin saataisiin **ihan kotoa hakemalla** ja sillä tavalla jotenkin motivoimalla. (Työntekijä)*

Aaltonen

18

Palvelujärjestelmän muutostarpeita

- Asiakkuuden aloittaminen vaatii järjestelmältä joustavuutta - ei voi olettaa, että nuori osaa heti toimia monimutkaisen järjestelmän ehdoilla
- Ajanvarauksen ja tapaamisen välisiä pitkiä aikoja on pyrittävä lyhentämään - ainakin lyhyt kontakti heti ajanvarauksen jälkeen
- Nuorille, jotka asioivat monessa palvelussa, taataan halutessaan vastuutyöntekijä, joka koordinoi verkostoa ja saa tiedot nuoren muista asiakkuuksista.
- Nuorten hyvinvoinnin tukemisen tulee olla ensisijalla, vasta riittävä opiskelu- ja koulukuntoisuus mahdollistavat koulutukseen, työllistymistä edistäviin palveluihin tai työnhakuun ohjaamisen.
- Työ- ja opiskelukuntauuden vahvistamiseksi tulee turvata riittävästi matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja
- Nuorten asioiden hoitaminen vaatii herkkyyttä sekä yksittäisen nuorten elämäntilanteelle että tietoisuutta yhteiskunnan ja palvelujen reunaehdoista

Aaltonen

19

Nuorten näkökulman huomioon ottaminen

- Nuori on aina muutakin kuin ”työtön” tai ”narkomaani” eikä lokeroitien tai ennakkoluulojen saa antaa vaikuttaa nuorten oikeuksiin saada heidän tarvitsemiaan palvelua
- Nuorilla on oltava mahdollisuus etsiä omaa polkuaan, vaikka se poikkeaisi suoraviivaisesta ”ihannesiirtymästä”
- Toimenpiteisiin ohjaamisessa tärkeämpää, että toimenpide on nuoren kannalta mielekäs kuin se, että nuorelle löydetään ”säilytyspaikka”
- Nuoret toivovat, että heitä kunnioitetaan ja kuunnellaan palvelujen työntekijöiden on tärkeää tiedostaa, että he voivat olla nuorten elämässä tärkeitä ja harvinaisia aikuiskontakteja
- Nuorilla on oltava mahdollisuus esittää toiveita ja antaa palautetta palvelukokemuksista ja saada keskustella myös huonoista kokemuksista
- Myös nuoria tulisi mahdollisuuksien mukaan rekrytoida palveluihin työsuhteisina kokemusasiiantuntijoina tai vertaisohjaajina

Aaltonen

20

Kiitos!

Nuoret luukulla –tutkimus

- Julkaisu kokonaisuudessaan Nuorisotutkimusseuran sivuilla
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>
- Tutkimuksesta tiiviisti –tiivistelmä THL:n sivuilla
<http://www.julkari.fi/handle/10024/125695>
- Näkökulma –paperi *Nuorten ohjaus vaatii herkkyyttä sekä nuorten elämäntilanteille että yhteiskunnan reunaehdoille*
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/Nakokulma04_Nuoret_luukulla.pdf